

تحت اللفظی است و ثانیاً، متن ترجمه را هیچ گاه از متن عربی قرآن جدانمی کنند. بررسی قرآن های قرون اولیه، تا قرن هفتم، نشان می دهد که مترجمان این قرآن ها، تسلط کم نظیری بر زبان مبدأ و مقصد داشته اند و این، از جمله برجستگی های قرآن های مترجمی است که از این دوره تاریخی در دسترس هستند؛ قرآن هایی که امروزه، بخش مهمی از آن هادر گنجینه قرآن آستان قدس رضوی نگهداری می شوند و این مرکز را به یکی از مهمترین مراکز مطالعات تاریخ قرآن تبدیل کرده اند.

نگهداری از حدود ۲۲ هزار قرآن و جزوه قرآنی، از صدر اسلام تاکنون در کتابخانه حرم مطهر رضوی، موجب شده تا این مرکز یکی از غنی ترین کتابخانه های ایران و جهان اسلام در حوزه آثار قرآنی باشد

خاورشناسان غربی - که البته ادعاهای آن ها توسط شماری از نویسندگان ایرانی هم تکرار شده است - و رود اسلام به ایران و پذیرش آن به عنوان دین قاطبه مردم این سرزمین، تا قرن پنجم هجری به طول انجامید و برخی از پژوهشگران، مانند دکتر جلیل عرفان منش، نویسنده کتاب ارزشمند «جغرافیای تاریخی هجرت امام رضا (ع) از مدینه تا مرو»، معتقدند که دلیل انتخاب منطقه فارس امروزی در مسیر حرکت ثامن الحجج (ع) به طرف مرو، از سوی مأمون و گماشتگانش، این بود که در این ناحیه، هنوز اسلام عمومیت نداشت و بیشتر مردم، کیش زرتشتی داشتند. بنابراین، وقتی تکاپوی ایرانیان مسلمان در قرون اولیه را، برای ترجمه قرآن و فهم معانی بلند آن را می بینیم، می توانیم به عشق ریشه دار این دین مبین، در میان پذیرندگان ایرانی آن پی ببریم و چهره تاریخ این سرزمین را از اتهامات واهی، هم چون مسلمان شدن اجباری مردم آن، پاک کنیم.

حسن آبادی در این باره نیز بیان می کند: در این راستا این مرکز از یک سودر برگزاری بر نامه سه شنبه های علمی و فرهنگی آستان قدس رضوی به منظور باز شناسایی منابع خطی و چاپ سنگی مرکز، معرفی این منابع به عموم و استفاده از ظرفیت پژوهشگران بیرونی سازمان در قالب سخنران مشارکت فعال دارد و از سویی دیگر به تألیف و چاپ آثار پژوهشی مبتنی بر منابع مرکز و همچنین انتشار دو فصلنامه «پژوهش نامه مطالعات نسخ خطی» با همکاری انجمن ایرانی تاریخ اسلام می پردازد. اومی افزاید: به طور مثال به همت مرکز نسخ خطی آستان قدس رضوی در دو سال اخیر، کتاب سه جلدی «اجازات علما»، کتاب «باز شناخت تفاسیر خطی فارسی موجود در کتابخانه آستان قدس رضوی»، کتاب «منتخب القصاید: نخستین کتاب چاپی آستان قدس رضوی»، کتاب نفیس «آرایه هنری قرآن ها»، کتاب «گلزار الفت» و همچنین چهار جلد فهرست خطی و سنگی روانه بازار نشر شده است.

معنا و سرگذشت «قرآن مترجم»

برگردیم به موضوع اصلی این نوشتار، یعنی قدمت قرآن های دارای ترجمه فارسی که اصطلاحاً «قرآن مترجم» نامیده می شوند. چنین قرآن هایی، ظاهرأ از قرن سوم و چهارم هجری، نوشته شده و در اختیار مردم قرار گرفته بود. در قرآن های مترجم، با وجود ترجمه فارسی، متن اصلی، به زبان عربی، جلوه و غلبه بصری دارد و به اصطلاح، با «فونت» درشت تر نوشته می شود و مترجمان آگاه، در کنار کلمات نورانی وحی، ترجمه آنها به زبان فارسی را ثبت می کنند. بنابراین، در قرآن های مترجم، اولأ ترجمه کاملاً